

CaixaProinfància

Guia del Reforç Educatiu

Programa CaixaProinfància

Obra Social "la Caixa"

OBRA SOCIAL. L'ÀNIMA DE "LA CAIXA".

EDICIÓ:**Obra Social "la Caixa"**

AUTORIA:

Grup de Recerca PSITIC de la Universitat

Ramon Llull de Barcelona.

Mireia Civís i Jordi Longás (Coords.)

Jordi Riera (IP PSITIC)

Xavier Úcar

Eduard Longás

Carmina Puig

Jesús Vilar

Irene Cussó

Anna Anguera

Han participat en aquest treball:

Paloma García

Paloma Garrido

Eva López

Paloma Palacios

DISSENY GRÀFIC:

Cèhula Acció Creativa, SL

IL·LUSTRACIONS:

Imma Itxart

COORDINACIÓ DE PRODUCCIÓ:

Edicions 62, S.A.

TRADUCCIÓ:

M. Neus Prunés Galera

IMPRESSIÓ:

Novoprint

© de l'edició: Obra Social "la Caixa", 2013

Avinguda Diagonal, 621 – 08028 Barcelona

D.L.: B . 7175 - 2013

Guia del Reforç Educatiu

Programa CaixaProinfància

Índex

- 1** Presentació p. 7
- 2** Què és el reforç educatiu del Programa CaixaProinfància? p. 11
- 3** Quins són els seus objectius? p. 17
- 4** A qui s'adreça? p. 19
- 5** Qui ofereix el reforç educatiu del Programa CaixaProinfància? p. 21
- 6** Quin és el perfil dels educadors del reforç educatiu? p. 23
- 7** Quin és el procediment general del reforç educatiu? p. 25
 - 7.1** Fase inicial p. 29
 - 7.2** Fase de desenvolupament p. 35
 - 7.3** Fase d'avaluació final p. 37
 - 7.4** Orientacions per a la gestió del reforç educatiu p. 42

- 8** Quina és la “cartera” d’activitats que s’ofereix? p. 45
- 9** Quina metodologia s’utilitza en les activitats de suport a l’estudi? p. 53
- 10** Com s’avalua el subprograma de reforç educatiu? p. 57
- 11** Com es pot col·laborar per millorar aquest subprograma? p. 61
- 12** Bibliografia comentada p. 63

Annex 1. Programa educatiu individual p. 69

Annex 2. Contracte pedagògic (model 1 i 2) p. 75

Annex 3. Acord institucional de col·laboració amb els centres educatius p. 78

1

Presentació

El Programa CaixaProinfància va ser impulsat l'any 2007 per la Fundació "la Caixa" com a resposta al repte de millorar les oportunitats i la inclusió dels nens, nenes i adolescents afectats per la pobresa, en clara sintonia amb l'objectiu de lluitar contra la pobresa i l'exclusió social establert en els programes marc de la Unió Europea i els seus Estats membres.

Durant els anys 2007-10, CaixaProinfància ha atès 154.328 nens, nenes i adolescents i 88.722 famílies, alhora que ha construït un teixit d'atenció social format per més de 350 entitats socials i 11 administracions públiques a les Balears, Barcelona, Bilbao, Gran Canària, Madrid, Màlaga, Múrcia, Sevilla, Tenerife, València i Saragossa. El programa s'ha caracteritzat des del seu inici pel seu dinamisme i flexibilitat, de manera que ha introduït progressivament elements de millora amb la voluntat d'aconseguir una atenció social de qualitat als nens, nenes i adolescents i les seves famílies.

Per això, seguint aquests principis, en el curs 2010-11 es va iniciar un procés de reflexió des de la pràctica, liderat pel grup de recerca PSITIC de la Universitat Ramon Llull al qual s'ha encarregat la direcció científica del programa. El treball es va orientar a construir, conjuntament amb les entitats coordinadores de les xarxes locals, millores en l'acció socioeducativa del programa que va culminar amb el model general *Programa CaixaProinfància: Model de promoció i desenvolupament integral de la infància en situació de pobresa i vulnerabilitat*.

En el curs 2011-12 es van implementar per part de les entitats els primers canvis que exigia la revisió del model. Paral·lelament, seguint el compromís adquirit, s'ha continuat el treball de reflexió i teorització amb l'edició

de nous documents. Es tracta de la publicació de textos o guies de caràcter més operatiu que tenen per objectiu presentar, definir i sistematitzar les propostes d'acció que es plantegen en el programa. En aquesta línia, s'han editat el Model d'Acció Social, eix fonamental sobre el qual gira tota l'acció socioeducativa amb la població destinatària del programa, i les guies del subprograma de reforç educatiu i del subprograma d'atenció psicoterapèutica. En els propers cursos es continuarà amb el desenvolupament de les guies de la resta de subprogrames.

La present publicació està dedicada al reforç educatiu. Parteix de l'experiència de moltes de les entitats en xarxa que col·laboren amb el Programa CaixaProinfància, encara que també es nodreix d'altres múltiples iniciatives i bones pràctiques generades en aquest àmbit en les últimes dues dècades al nostre país. Però en reflectir per escrit i de forma ordenada què es fa i què es pretén amb el reforç educatiu del Programa CaixaProinfància, es fixen els mínims comuns que han de caracteritzar aquest subprograma i aquells estàndards de qualitat que han de permetre realitzar el millor servei possible. Alhora, s'estableix la base des de la qual serà possible seguir aprenent i reinventant l'acció compartida, a fi de millorar l'atenció a la infància vulnerable.

En primer lloc la publicació s'adreça a les entitats i els professionals que treballen desenvolupant el reforç educatiu del Programa CaixaProinfància a tot el territori. La guia permet identificar aquells objectius, criteris metodològics i procediments que es consideren mínims i comuns per a tots. Es busca tenir un referent clar, allunyat d'una homogeneïtzació indiscriminada que negui la cultura organitzativa, els sistemes de treball i la capacitat d'innovació de cada entitat. Ha de suposar un estímul per a la revisió del treball, potser un sistema per millorar el que s'està fent o, simplement, per confirmar el mateix projecte educatiu. En qualsevol cas, en clarificar i precisar el model de subprograma que finança la Fundació "la Caixa", s'estableix un sistema d'indicadors clar per a l'avaluació interna, externa i l'auditoria.

En segon lloc, la publicació també està oberta a professionals i experts de l'àmbit socioeducatiu, interessats en aquest model i en la reflexió sobre com millorar l'atenció a la infància en risc d'exclusió.

La guia segueix un índex en forma de preguntes que es pretén respondre. Les respostes, sens dubte, no s'exhaureixen, ja que, a més de ser una cosa gairebé impossible, es vol deixar la tasca oberta a la interpretació responsable de cada professional i projecte educatiu en funció de la seva singularitat i context. Però sí que s'ha buscat la claredat i la senzillesa per tal de facilitar la màxima difusió i, podríem dir, un maneig quotidià entre tots els professionals que implementen el subprograma. Considerem que la guia està viva, de manera que podrà ser revisada per seguir sent millorada en edicions futures.

Només ens resta agrair a totes les persones que han participat en aquest treball –amb funcions d'autoria, gestió i supervisió– la seva disposició i generositat a compartir treball i coneixements. Aquesta actitud i competència han estat la millor garantia per oferir un document rigorós, honest i adaptat a les necessitats del programa. A més de tot el que hem après, ens queda la satisfacció de poder compartir el nostre treball i il·lusió amb totes aquelles persones que s'interessin pel suport i la promoció de l'educació i el benestar de la infància i l'adolescència en situació de vulnerabilitat social.

2 Què és el reforç educatiu del Programa CaixaProinfància?

La situació de pobresa que afecta la població destinatària del Programa CaixaProinfància sol estar associada a un conjunt de necessitats educatives que van més enllà de les problemàtiques purament acadèmiques. Les condicions d'entorn, salut, organització familiar, xarxa social, història educativa, etc., influeixen directament sobre els processos d'aprenentatge i l'escolarització, de manera que els nens, nenes i adolescents que viuen en contextos fràgils o vulnerables tenen més dificultat per aconseguir l'èxit escolar. L'escola no sempre és prou sensible i flexible davant aquesta realitat personal i social. Abans d'adaptar-se al context, el sistema educatiu tendeix al fet que siguin els/les alumnes qui s'hi adaptin, fet que pot resultar extremament complex i difícil quan existeixen grans distàncies entre la cultura acadèmica/escolar i la cultura de les famílies i els grups de procedència. Així, el fracàs escolar, que en part deriva de les situacions d'exclusió de famílies i comunitats, esdevé també un important factor d'exclusió i marginalitat per a la infància i la joventut.

La lluita contra el fracàs escolar requereix desplegar estratègies globals i contextualitzades. D'una banda, cal "reforçar" l'atenció des de l'escola, el compromís de la institució educativa i els seus docents per millorar l'educació dels nens, nenes i adolescents amb més dificultats. I, de l'altra, tot sovint també es requereixen accions específiques de suport educatiu personalitzat o, fins i tot, estratègies de tipus integral que, amb la mirada posada en l'aspecte acadèmic i curricular, assegurin un adequat acompanyament educatiu de cada menor i les seves famílies.

En conseqüència, el reforç educatiu del Programa CaixaProinfància engloba el conjunt d'estratègies i accions que tenen la finalitat de donar suport i millorar els processos d'aprenentatge, inclusió i èxit escolar dels nens, nenes i adolescents. Concretament, la cartera d'activitats i serveis que proporciona aquest subprograma està formada per les diverses modalitats de reforç escolar o estudi assistit, atenció logopèdica, suport psicomotor i ajudes per a l'adquisició de material escolar.

Amb el reforç educatiu es pretén desenvolupar en cada participant les seves competències bàsiques, millorar-ne els hàbits d'estudi, promoure'n l'autonomia en l'aprenentatge, incrementar-ne les expectatives –i les de la seva família i els docents de l'escola– davant la possibilitat d'èxit, i impulsar-ne els resultats acadèmics o el rendiment escolar. Amb tot això, també s'espera millorar l'autoestima de cada nen, nena i adolescent –confiança i seguretat en un mateix– i enfortir-ne els processos de socialització positiva i inclusió social.

La qualitat del suport als processos escolars i educatius que busca aquest subprograma es fonamenta en tres elements, alhora constitutius i delimitadors del model: la concepció del procés d'ensenyament i aprenentatge que guia la metodologia; el perfil de professional o educador del subprograma responsable de la relació quotidiana amb els nens, nenes i adolescents, i l'articulació de la coresponsabilitat educativa que recolza sobre l'enfocament de comunitat educativa en sentit ampli.

L'estil pedagògic es basa en una metodologia activa, participativa i personalitzada. En el centre del procés se situa el subjecte –amb les seves capacitats, coneixements i interessos– per convertir-lo en el veritable protagonista i, d'aquesta manera, fer possible un aprenentatge significatiu i funcional. La relació entre coneixements previs i nous coneixements adquirits, així com l'aprenentatge com a resposta a inquietuds o necessitats de coneixement, resulta essencial per a un aprenentatge autèntic. Aquest principi bàsic del constructivisme, aplicable en qualsevol situació d'ensenyament-aprenentatge, pren especial rellevància en el cas dels nens, nenes i adolescents amb els quals treballem, per estar sovint desmotivats quan no bloquejats respecte dels aprenentatges i l'escola.

En aquest context es posen en joc les màximes **competències pedagògiques dels educadors i les educadores** i la seva habilitat per possibilitar el descobriment del sentit dels aprenentatges en general i, d'aquesta manera, d'aprendre en particular. També resulta determinant la capacitat per desenvolupar relacions positives, crear vincles afectius saludables i liderar amb encert els grups d'iguals. Els educadors, educadores i professionals implicats en el reforç educatiu han de ser persones compromeses amb el seu treball i molt conscients de la rellevància de la seva aportació en l'educació dels nens, nenes i adolescents al seu càrrec. No en va, les ràtios baixes i el model d'organització busquen afavorir el seu rol de referent pedagògic i afectiu. El vincle creat amb els nens, nenes i adolescents serà fonamental per realitzar un veritable acompanyament educatiu i obtenir eficaçment els assoliments esperats.

D'altra banda, donades les característiques de la població destinatària del subprograma i del seu entorn, serà fonamental que les entitats, els educadors i les educadores tinguin expectatives reeixides sobre els nens, nenes i adolescents amb què treballen. Està comprovat que mantenir i projectar aquestes expectatives reeixides garanteix el seu millor creixement i desenvolupament, fet que afavoreix en tot moment l'actitud d'escolta, respecte i confiança que Van Manen (1998, 2003) anomena, amb matisos, "tacte i to de l'ensenyament". Davant les situacions de vulnerabilitat, la resiliència emergeix com un nou paradigma de l'acció social. Per això, una labor de fons i que clarament transcendeix els resultats més immediats, que també busca el reforç educatiu, s'orienta a potenciar les capacitats personals de resposta davant l'adversitat, tan vinculades a la confiança en si mateix que es construeix des de la incondicional confiança que els adults dipositen en els menors.

El tercer pilar que sustenta el model de reforç educatiu plantejat és el de la **coresponsabilitat educativa**. En cap cas no s'ha d'entendre aquest reforç com una mera acció aïllada del conjunt de l'acció educativa, ni solament circumscrita al reforç educatiu en el sentit d'ajudar a fer els "deures" o feines escolars. El conjunt del Programa CaixaProinfància entén l'educació dels nens, nenes i adolescents en situació de vulnerabilitat com un rep-

te compartit pels diversos agents socials amb responsabilitats educatives. Només així es pot garantir el dret a l'educació en termes generals i només així és possible plantar cara a l'immens repte educatiu que afronta el programa. En conseqüència, la base de l'èxit és el reconeixement dels diversos agents que hi intervenen –família, escola, serveis professionals, educadors socials, etc.– i el treball conjunt entre ells.

Les **famílies** són part implicada i imprescindible en el desenvolupament del subprograma. D'una banda, és indispensable comptar amb el seu suport, basat en el convenciment de la importància que té el reforç educatiu per als seus fills i filles. D'altra banda, a més d'assegurar l'assistència i bona disposició per part dels nens, nenes i adolescents, la seva implicació activa ha de contribuir a l'èxit de les accions programades i a un major apoderament en la seva funció parental. Per facilitar aquesta col·laboració, es preveu organitzar la relació amb les famílies de manera que: a) es donin a conèixer les tasques que es desenvolupen, els compromisos que han d'adquirir, la importància de la seva col·laboració i la forma que pot prendre; b) es comparteixi l'evolució del seu fill/a, i c) i fins i tot es doni suport per mantenir una relació profitosa amb l'escola.

L'**escola** és l'altre agent principal amb què mantenir contacte i relació. No és possible imaginar el treball de reforç educatiu sense la coordinació i la complicitat amb l'escola. Establir acords i articular sistemes que facilitin la trobada amb els tutors i tutores dels nens, nenes i adolescents, a fi de construir la confiança i el treball conjunt, garanteix l'obtenció dels millors resultats possibles. En aquest sentit, formalitzar els sistemes de col·laboració entre les entitats i les escoles s'ha de considerar un objectiu estratègic de les entitats per consolidar el subprograma de reforç educatiu.

I tampoc no s'ha d'oblidar la possible acció d'altres professionals, tant del Programa CaixaProinfància com del territori mateix, que de manera directa o indirecta estan contribuint a l'acompanyament i millora educativa. Cal integrar el reforç educatiu en un treball global, a vegades orientat a donar suport en diferents àmbits a tota la família, dins del **pla d'acció social** que guia cada cas i col·laborant amb el professional referent en cada situació.

En definitiva, el model de reforç educatiu combina tot allò relatiu al procés i al resultat final. Alhora que pretén assolir resultats concrets, ajustats a les característiques de cada nen, nena o adolescent, també busca el valor de l'educació en el seu sentit més ampli. Per tant, no es limita a ajudar a resoldre les feines escolars, sinó que pretén ser un projecte d'estimulació de l'aprenentatge i de potenciació de les capacitats personals, orientat a construir l'èxit educatiu de cada nen, nena i adolescent, a donar-li seguretat, a augmentar-ne l'autoestima i a potenciar-ne la socialització i autonomia. El model de reforç educatiu de CaixaProinfància compleix tres funcions simultàniament: complementa les accions que desenvolupen altres agents educatius, especialment pares i docents; actua allà on no arriba l'escola o la família, i col·labora amb l'escola i la família en la seva funció educativa. Funcions, totes aquestes, que permeten desenvolupar una tasca preventiva, proactiva i d'acció directa en relació amb el reforç educatiu/escolar que necessita cada participant. Una tasca que, lluny de generar dependència del programa, té com a horitzó el seu final com a senyal de màxima normalització en l'itinerari educatiu i escolar de cada participant.

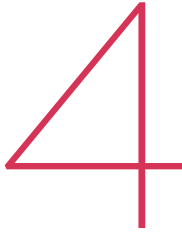
3

Quins són els seus objectius?

Els objectius específics que es volen assolir amb el reforç educatiu dels nens, nenes i adolescents que participen són els següents:

- Consolidar i ampliar l'aprenentatge de les competències bàsiques.
- Millorar el rendiment escolar.
- Desenvolupar competències d'organització, planificació i desenvolupament en relació amb l'estudi i l'acompliment de tasques educatives diverses.
- Estimular el gust per aprendre i per la feina ben feta.
- Desenvolupar habilitats socials que millorin la inclusió en el medi escolar i social.
- Ampliar les expectatives de futur en relació amb la formació i itinerari personal.

A qui s'adreça?

Poden participar en el reforç educatiu els nens, nenes i adolescents en situació de vulnerabilitat i pobresa, segons els criteris generals d'inclusió en el Programa CaixaProinfància, que presenten dificultats en les seves trajectòries escolars i/o risc d'exclusió escolar. Concretament el reforç de suport a l'estudi en les seves diferents modalitats s'adreça a nens, nenes i adolescents d'entre 6 i 16 anys, mentre que l'atenció logopèdica i el suport psicomotor s'adreça a aquells amb edats compreses entre els 3 i els 12 anys. De manera general, el subprograma atén:

- Nens/es o adolescents amb problemes de rendiment escolar, inclosos l'absentisme, l'abandonament prematur i la falta d'adaptació a l'escola.
- Nens/es o adolescents amb rendiment escolar acceptable però amb existència d'indicadors de risc (desestructuració familiar, dinàmiques familiars disfuncionals, antecedents de fracàs escolar en altres membres de la família) que aconsellin el reforç com a mesura preventiva.
- Nens/es o adolescents amb dificultats logopèdiques i psicomotores detectades que condicionen els processos d'aprenentatge i desenvolupament.

Principalment, els nens, nenes i adolescents que es beneficien del reforç educatiu responen a la tipologia següent en funció de les seves necessitats, no sent excloents entre si:

- Alumnat amb necessitats educatives especials (dictamen administratiu).
- Alumnat amb retards acadèmics/curriculars significatius.
- Alumnat amb dificultats en les competències instrumentals bàsiques (llenguatge/comunicació i matemàtiques).

- Alumnat amb manca d'habilitats per adquirir nous coneixements (aprendre a aprendre), manca d'hàbits de treball, manca de tècniques d'estudi o dificultats per organitzar les seves tasques escolars.
- Alumnat que, sense presentar les especials dificultats esmentades anteriorment, no disposa de les condicions mínimes de suport/acompanyament a l'estudi dins de la família.
- Alumnat d'origen immigrant amb incorporació tardana al sistema educatiu.
- Alumnat amb necessitats socials (amb dictamen en algunes comunitats autònomes) o de compensatòria (grups socials desafavorits, situacions de risc, escolaritzacions irregulars, etc.).
- Alumnat amb alts nivells de conflictivitat (desestructuració familiar, conductes disruptives, absència de límits i normes, alt índex d'informes i expulsions, absència d'alternatives, dificultats de gestió de l'oci i temps lliure saludables, consum de substàncies tòxiques...), dificultats d'adaptació escolar o rebuig al sistema educatiu.
- Alumnat amb dificultats a escala socioemocional (absència d'habilitats socials, baixa autoestima, inseguretat, manca d'autonomia en l'execució de tasques, desmotivació envers els temes acadèmics, manca de reforços positius, etc.).
- Alumnat absentista o desescolaritzat (com a pas per a la incorporació a l'escola o per mantenir-s'hi).

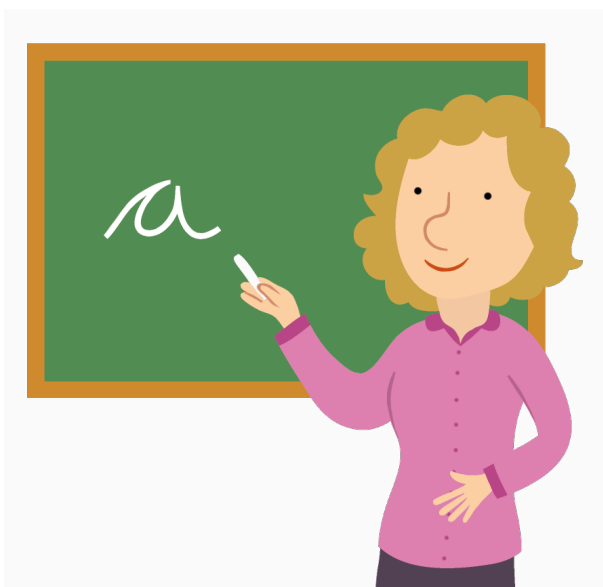
5 Qui ofereix el reforç educatiu del Programa CaixaProinfància?

El reforç educatiu el desenvolupen organitzacions autoritzades per Fundació "la Caixa" integrades en alguna de les xarxes territorials d'entitats. En funció de les experiències contrastades en les xarxes del Programa CaixaProinfància, es reconeixen els següents tipus d'entitat o organització des de les quals s'organitza i ofereix el reforç educatiu:

- **Escoles.** L'entitat proveïdora del reforç és la mateixa escola o una entitat vinculada directament, que ofereix el subprograma a alumnat pertanyent a la mateixa escola. Sol realitzar-se en els espais escolars i s'ha d'assegurar la coordinació amb els docents. L'activitat hauria de complementar altres estratègies organitzades a la mateixa escola com ara adaptacions curriculars, el suport del departament d'orientació psicopedagògica, activitats extraescolars, etc.
- **Centres oberts, centres juvenils, centres comunitaris, etc.** El proveïdor del reforç és l'entitat o centre. S'ajusta a criteris territorials, ja que l'alumnat pertany al barri, encara que no sempre a la mateixa escola. La coordinació amb l'escola (o les escoles) s'ha d'assegurar a través d'estratègies específiques, avançant en formes d'acord institucional i coordinació efectiva entre els educadors del reforç i els docents. Es realitza en els espais del centre o entitat. Acostuma a estar vinculada a una oferta més àmplia d'activitats d'educació no formal i, sovint, a altres serveis professionals de l'acció social.

- **Centres d'acció social, centres de dia, centres residencials, etc.** El proveïdor del reforç és l'entitat o centre específic. Habitualment no s'ajusten a criteris territorials, ja que la procedència de nens, nenes i famílies pot ser molt diversa en tractar-se de projectes d'acció especialitzada (col·lectius específics). La coordinació amb les escoles (malgrat ser més difícil o complexa) s'hauria d'assegurar amb alguns mínims de comunicació i treball conjunt, i amb la formalització d'acords institucionals quan el volum i la continuïtat de reforços amb una mateixa escola ho facin possible. Es realitza en els espais del centre i acostuma a estar vinculada a una oferta més àmplia d'activitats d'educació no formal i acció social.
- **Centres i/o gabinets professionals.** Sempre que les entitats no contractin professionals acreditats, els proveïdors de les activitats de reforç i suport especialitzat com la logopèdia i la psicomotricitat han de ser centres d'atenció professional degudament acreditats. Poden no ajustar-se a criteris rigorosament territorials, donada la seva singularitat. És aconsellable que l'activitat es realitzi als espais del gabinet o centre professional, encara que també es pot realitzar a la mateixa entitat quan sigui convenient el desplaçament dels professionals.

6

Quin és el perfil dels educadors del reforç educatiu?

Els requisits mínims de formació i titulació de les persones que desenvolupen el reforç educatiu estan en funció del tipus d'activitat i es descriuen per a cada cas en l'apartat 8 d'aquesta guia. Algunes activitats específiques com l'atenció logopèdica i el suport psicomotor les desenvolupen especialistes amb un perfil competencial clarament definit en la seva professió. Malgrat això, el gruix de les accions i estratègies del reforç educatiu, malgrat ser desenvolupades per professionals de l'educació, té característiques tan pròpies i singulars que requereixen detallar el perfil professional més adequat. De manera sintètica, tracem el perfil que ha de caracteritzar els educadors i educadores del reforç educatiu al voltant de cinc competències personals i professionals: didàctica, orientadora, relacional, gestió de grups i treball en equip.

La **competència didàctica** comporta la capacitat per gestionar els processos d'ensenyament i aprenentatge des d'un enfocament significatiu, constructivista i funcional. També implica un cert domini dels continguts del currículum escolar i de la programació didàctica, així com dels recursos a través dels quals es pot treballar (TIC, documentació, experimentació...) de manera que es creïn contextos d'aprenentatge rics. Així mateix, conèixer les característiques organitzatives de l'escola contribueix a una millor tasca en l'acompanyament educatiu.

La **competència orientadora** incorpora totes les destreses vinculades a l'atenció més personal i individualitzada del nen, nena o adolescent i implica saber identificar els estils d'aprenentatge dels participants i les possibles dis-

funcions en el seu procés d'aprenentatge. La competència comporta també la capacitat per promoure els aprenentatges des d'una perspectiva integradora de les dimensions cognitiva i emocional, dissenyant espais d'aprenentatge en contextos de diversitat. Finalment, implica saber gestionar adequadament la relació amb les famílies i l'escola actuant a vegades com a mediador.

La **competència relacional**, contextualitzada en aquest programa, té a veure amb les actituds i la sensibilitat per treballar en entorns socialment desfavorits amb persones que provenen sovint d'una experiència crònica de fracàs. Aquesta competència implica creure en les potencialitats de l'altre, entendre les seves reaccions de rebuig, comprendre la necessitat de construir vincles des del respecte, generar expectatives recíproques positives, assumir la responsabilitat que prové de la asimetria en la relació... En definitiva, aquesta competència comporta la construcció d'un context educatiu més ampli per permetre desenvolupar favorablement una situació d'aprenentatge.

La **competència en gestió de grups** suposa ser capaç d'exercir un lideratge que generi dinàmiques facilitadores dels aprenentatges i potenciadores d'un clima de convivència i cooperació. Implica, en conseqüència, conèixer el grup, la seva diversitat, els diferents rols dels seus components i les seves interaccions per poder dinamitzar-lo, cohesionar-lo i crear un cert sentiment de pertinença que possibiliti, *a posteriori*, la consecució dels aprenentatges desitjats des de l'enriquiment que suposa la relació interpersonal.

Finalment, la **competència de treball en equip** habilita per treballar amb professionals amb els quals es comparteixen objectius i realitats en la recerca d'una millor intervenció professional i educativa. Aquest treball pot ser interinstitucional o intrainstitucional, segons els postulats del treball en xarxa. La implicació, la confiança i el compromís són a la base d'aquesta competència relacional interprofessional i interdisciplinària.

Totes les competències descrites es retroalimenten i desenvolupen des de la pràctica reflexiva, una manera d'entendre la professió a títol individual però que ha de ser promoguda i potenciada des de les entitats que realitzen el reforç educatiu.

7

Quin és el procediment general del reforç educatiu?

Només participen en el reforç educatiu aquells nens, nenes i adolescents les famílies dels quals estan acollides a un pla d'acció social segons el model general del Programa CaixaProinfància. En virtut de l'esmentat pla, del qual és responsable el professional de l'acció social referent per a cada família, i en funció de les necessitats detectades, s'acordaran amb l'entitat proveïdora del reforç: els objectius, el tipus d'activitat, les formes de seguiment, etc. La diversa geometria de les xarxes locals i les diferents característiques de les entitats col·laboradores permeten tant la derivació entre entitats com que una sola entitat sigui proveïdora de diversos subprogrames i serveis. Però en tots els casos han de ser les necessitats detectades pel professional referent les que guïen el pla de treball i, en conseqüència, articulin propostes de més o menys intensitat en les quals es combinin complementàriament les diferents activitats del reforç educatiu i d'altres subprogrames de CaixaProinfància, per oferir una proposta educativa integral i de qualitat.

L'activitat central del reforç educatiu és el suport a l'estudi i l'acompanyament a l'escolarització. Es realitza preferentment a través de les activitats d'aula oberta, grups d'estudi i suport individual, sent possible que un mateix nen, nena o adolescent participi en diferents modalitats segons el seu programa educatiu individual. En aquest procés d'acompanyament i reforç, també es poden proveir altres serveis com el suport logopèdic i psicomotor o l'ajuda per adquirir material escolar. Aquests es poden planificar des d'un principi o com a resultat del coneixement més profund de les necessi-

tats, que es produirà arran del treball continuat amb cada participant en el reforç educatiu. El bon funcionament del subprograma requereix la coordinació de les derivacions i el traspàs d'informació entre tots els professionals implicats (treball a nivell de microxarxa) i l'harmonització dels diversos serveis, així com la manifestació de compromís i disponibilitat, per part de les famílies, a l'acció socioeducativa.

Assegurada la vinculació i coordinació entre el pla de treball amb cada família i el reforç educatiu, aquest es desenvolupa i articula segons un procés de tres fases diferenciades:

1. La **fase inicial**, en la qual té lloc l'acollida i incorporació, l'avaluació inicial i el disseny del pla d'acció.
2. La **fase de desenvolupament**, en la qual essencialment es duu a terme el pla d'acció.
3. La **fase d'avaluació final**, en la qual es realitza l'avaluació dels resultats en funció dels objectius i la planificació.

Com s'ha indicat, aquestes fases s'emmarquen en el conjunt de l'acció del Programa CaixaProinfància, de manera que no suposen un inici i un final descontextualitzat. En la fase 1 s'inicia el treball a partir de la derivació corresponent. En la fase 3, un cop finalitzat el curs, o bé quan l'avaluació continuada ho requereixi, es decidirà la necessitat i conveniència de concloure, donar continuïtat o ampliar les activitats que es realitzaran en el reforç educatiu o, fins i tot, en el marc general del programa.

De manera breu i integrada, el fluxograma de la figura 1 presenta la seqüència dels processos, relacionant-los de forma resumida amb els seus objectius específics, temporització aproximada i principals tècniques i instruments associats.

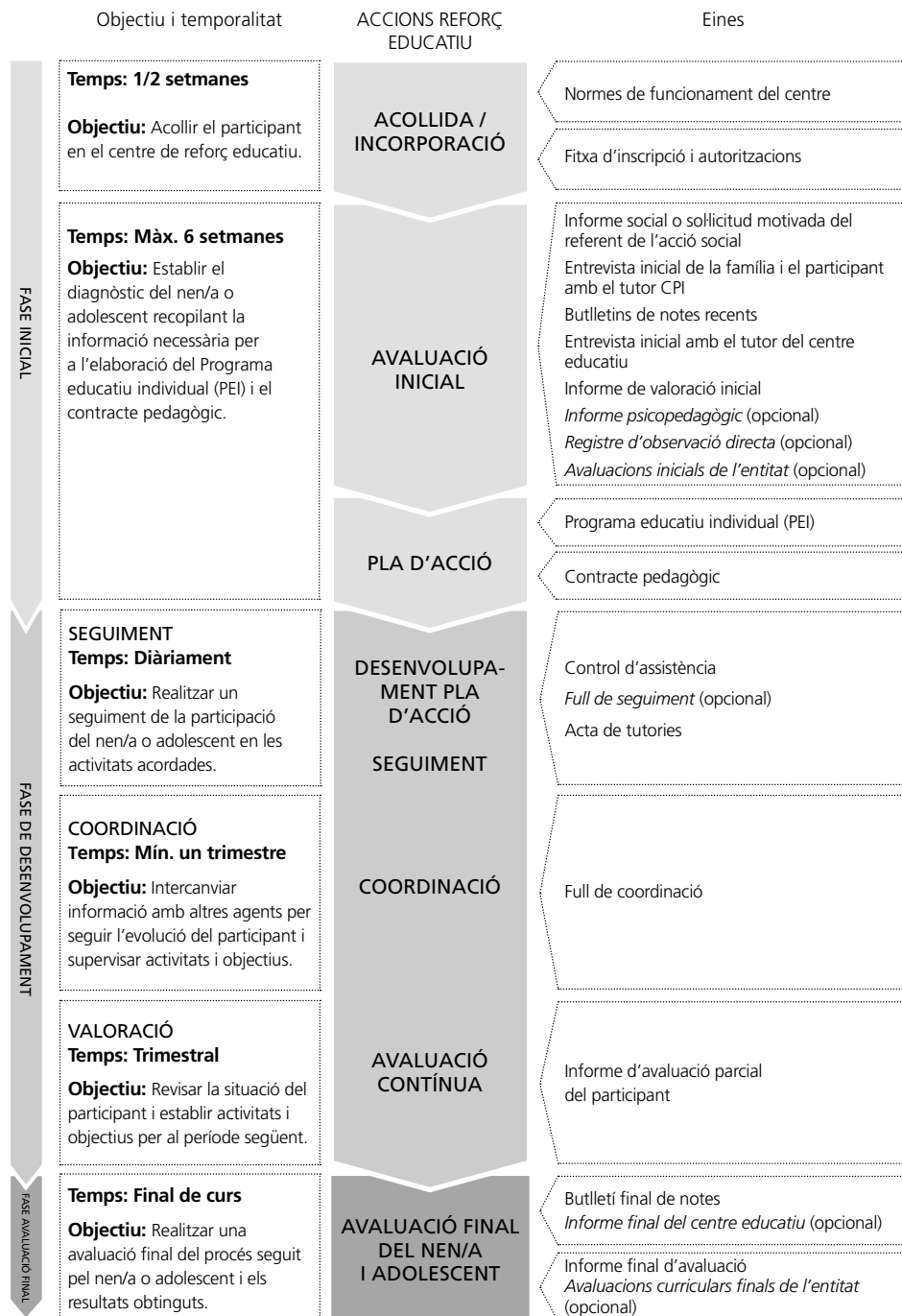
Les diferents fases es componen de diverses accions que, per al seu desenvolupament adequat, necessiten diferents eines o tècniques de treball. Algunes són pròpies del subprograma de reforç educatiu i han de ser generades per les entitats i organitzacions que realitzen l'esmentat reforç, complint com a mínim les indicacions d'aquesta guia. Per ajudar a la seva

elaboració es descriu a les pàgines següents quins en són la funció i el contingut i, en algun cas, es proposa un model de mostra. Altres informacions i recursos són externs a les entitats, però primordials per al desenvolupament adequat del subprograma, de manera que l'entitat haurà d'establir els contactes necessaris per disposar-ne. Donada la relativa complexitat de la proposta, s'han considerat que algunes eines són imprescindibles o obligatòries, mentre que altres es consideren aconsellables i opcionals. Cada organització proveïdora del reforç educatiu, donades les seves característiques i organització, ha d'acabar de configurar el seu propi protocol i metodologia.

Figura 1. Fluxograma del reforç educatiu

7.1 Fase inicial

La fase inicial, amb una durada aproximada de quatre a sis setmanes, abasta l'acollida i incorporació, l'avaluació inicial i l'elaboració del pla d'acció dins del reforç educatiu. És una fase fonamental per orientar de manera eficaç el treball que es desenvoluparà. En aquesta fase pot ser aconsellable realitzar activitats genèriques amb els participants segons grups d'edat per establir una primera relació de confiança i col·laboració, mentre es treballa per obtenir les informacions i valoracions que permetran definir, al final d'aquesta fase, el pla de treball específic personalitzat.

7.1.1 Acollida i incorporació

L'acollida i incorporació consisteixen en la presentació de l'equip educatiu al nen, nena o adolescent, la presa de contacte amb el centre i la presentació dels companys. Dues eines donen suport a aquest procés:

- **Normes de funcionament del centre.** Document específic que recull les normes internes del centre. És necessari que la presentació d'aquestes normes s'acompanyi d'una explicació personalitzada. El document es pot donar individualment a cada participant i estar visible a la paret de cada aula. De manera genèrica, les regles que recull aquest document es refereixen a la bona actitud i comportament dins del centre (responsabilitat, puntualitat, actitud d'estudi, respecte entre companys i amb els educadors...), l'assistència, la utilització correcta dels materials i béns comuns, la conservació dels espais nets i ordenats, la utilització de noves tecnologies (inclosos telèfons mòbils, reproductors de MP3...), la comunicació entre família i el centre, etc.
- **Fitxa d'inscripció i autoritzacions.** Document que recull la informació personal del participant i les autoritzacions necessàries per realitzar les activitats en el centre. Es tracta d'un document intern, d'accés restringit a les persones que treballen en el programa. La fitxa d'inscripció pot

incloure les dades següents:

- Dades personals: nom, data de naixement, país d'origen, nom pares/tutor, telèfons pares/tutor, mòbil personal del participant, adreça i correu electrònic dels pares/tutor i del participant.
- Dades de l'activitat que farà el participant al centre: reforç educatiu i tipus d'activitat, data d'inici, data d'acabament, responsable de l'activitat que realitza.
- Dades mèdiques: al·lèrgies, malalties, medicació, règim/dieta especial, problemes o discapacitats físiques, psíquiques o sensorials.
- Dades acadèmiques: centre educatiu on estudia, curs, nom del tutor/a, observacions (dificultats en... interès en... posar atenció en...).
- Dades d'autorització: dades d'autorització d'activitats a l'interior i exterior del centre, permís d'utilització de la imatge fotogràfica per part dels pares o tutor legal.

7.1.2 **Avaluació inicial**

L'avaluació inicial consisteix a detectar les necessitats del nen, nena o adolescent per poder elaborar un programa educatiu individual. Per realitzar l'avaluació inicial s'obté la informació per mitjà de l'ús d'algunes o totes les eines descrites en aquest apartat.

- **Informació facilitada pel referent de l'acció social. Informe social o sol·licitud motivada** de derivació elaborat pels serveis socials o pel referent de l'acció social de l'entitat que correspongui de la xarxa local. (Es tracta d'un document extern a la gestió del reforç educatiu.)
- **Informació facilitada pel participant i la seva família.** S'obté a partir de **l'entrevista inicial de la família i el participant amb el tutor CPI**¹ i ha de servir per arribar a uns primers acords educatius o compromisos de treball entre el nen/a o adolescent, la família i el mateix tutor CPI. El

¹ D'ara endavant, amb el concepte "Tutor CPI" ens referim a la figura de l'educador/a referent en l'activitat de reforç educatiu per a cada participant i família.

contingut queda recollit en un registre d'entrevista. L'entrevista permet observar i valorar la situació inicial del participant al centre educatiu, en la família i amb els amics. Les dades que s'han de considerar són:

- Nom del participant, curs i data d'entrevista.
- Interès per assistir al programa de reforç educatiu i qui el deriva.
- Expectatives respecte del programa de reforç educatiu: què n'espera?, en què pot ajudar-lo el programa i com?
- Com s'organitza en l'estudi i quantes hores hi dedica.
- Relació que manté amb la família, el centre educatiu i els amics.
- Aficions i interessos.
- Observacions al marge de l'entrevista: comunicació no verbal (postura, veu, presència...).

És necessari que en aquest marc s'informi dels resultats acadèmics presentant els butlletins de notes recents amb els resultats escolars del participant (document extern), i quedin registrats en l'expedient individual.

- **Informació facilitada pel centre educatiu.** És necessari obtenir informació de les necessitats educatives del participant que ajudin a orientar i optimitzar el reforç educatiu. Si els acords de col·laboració entitat-escola es desenvolupen convenientment, aquesta informació s'hauria d'obtenir mitjançant una **entrevista inicial amb el tutor del centre educatiu** o amb qui aquest designi (coordinador pedagògic, per exemple). En el transcurs de l'entrevista es recollirà personalment la informació acadèmica i la valoració de l'escola, analitzant les necessitats d'aprenentatge, les actituds, els processos de socialització, etc. El contingut queda registrat per part de l'entitat en l'**informe de valoració inicial**.

Encara que el procediment òptim és emplenar l'esmentat informe durant l'entrevista inicial, segons el tipus de relació establerta amb les escoles, podria ser tramitat directament pel tutor del centre escolar. En ambdós casos, l'informe hauria de contenir un registre descriptiu de les competències i necessitats curriculars i socials del participant. Si cal, es pot complementar amb un **informe psicopedagògic**.

- **Informació directa registrada per l'entitat.** Tal com s'ha indicat és recomanable realitzar activitats genèriques amb els participants segons grups d'edat per establir una primera relació de confiança i col·laboració, prèvies a l'elaboració del pla d'acció individualitzat. Durant les primeres setmanes d'atenció, es pot obtenir informació amb les eines següents:
 - Registre d'observació directa. Permet recollir de manera sistemàtica observacions al voltant del comportament del nen, nena o adolescent en l'espai de treball, de la seva relació amb els companys i amb els educadors... contribuint a la identificació dels objectius més vinculats a actituds i habilitats personals que s'han de formular en el programa educatiu individual.
 - Avaluacions curriculars inicials de l'entitat. Es tracta d'una eina opcional, supeditant la valoració del seu ús al grau de precisió de la informació facilitada pel centre educatiu, basada en l'entrevista amb el tutor del centre i l'informe de valoració inicial. Cerca l'avaluació del participant en el moment d'entrada en el programa de reforç educatiu, a partir de la realització d'unes proves d'avaluació inicial.

7.1.3 Pla d'acció

El pla d'acció sistematitza la intervenció que s'ha de seguir amb el participant i les activitats concretes que ha de desenvolupar. Inclou dues eines fonamentals que es presenten a continuació:

- **Programa educatiu individual (PEI).** Document que descriu la planificació i la intervenció que es durà a terme amb el participant. En el PEI es descriuen els objectius establerts en el reforç educatiu, així com les activitats i pla de treball acordat. Es redacta a partir de les tutories amb el participant, les observacions realitzades, la informació recollida dels diferents informes de derivació i la coordinació amb el centre educatiu. Es tracta d'un document fonamental per al desenvolupament del subprograma. L'annex 1 presenta un model de referència, encara que de manera general el PEI ha de recollir la informació següent:

- Dades personals del participant (nom, data de naixement, curs, centre educatiu, tutor...).
 - Observacions i situació actual: descripció de la situació en què es troba el participant amb relació a competències, habilitats personals i necessitats acadèmiques. També recull aspectes actitudinals: motivació per assistir al servei, sentiment de fracàs escolar, bloquejos...
 - Objectius que es proposen en el subprograma de reforç educatiu: objectius consensuats entre el tutor CPI i el participant, tenint en compte les àrees de competències i habilitats personals, les necessitats en l'àrea educativa i les actituds del participant.
 - Tutories: nombre de tutories que es faran durant el curs. Les diferents tutories han de ser participatives i actives, i el participant ha de ser el protagonista.
 - Planificació setmanal/mensual de les activitats a les quals assistirà.
- **Contracte pedagògic.** El contracte pedagògic recull els indicadors concrets d'assoliment acordats amb cada alumne i família (i l'escola), de manera que és una eina principal per a l'avaluació contínua i final, en cada període. Hi han de constar els objectius i les activitats pactades que durà a terme el nen, la nena o l'adolescent. El document vincula el participant amb el programa. El contracte és necessari perquè les parts assumeixin les seves responsabilitats acordant el compliment per a períodes de temps determinats (trimestralment o per curs). Se li dóna el rigor, la formalitat i el compromís d'un contracte firmat. Es tracta d'un document fonamental per al desenvolupament del subprograma i suposa una poderosa eina pedagògica. En l'annex 2 es presenta un model de referència, encara que de manera general en el contracte ha de constar:
 - Nom del participant, nom del tutor CPI, nom dels pares/tutor i data de la firma.
 - Descripció dels objectius educatius proposats per l'entitat i el participant.
 - Especificació dels compromisos del participant: puntualitat, bona actitud, participar en les activitats, assistir-hi tots els dies...

- Especificació dels compromisos del programa: realitzar les activitats proposades, valorar el seguiment del participant, treballar per a la seva millora educativa...
- Especificació dels compromisos de la família: motivar el participant, assistir a les reunions del programa, ajudar i interessar-se per l'educació del participant...
- Firma de les tres parts.

7.2 Fase de desenvolupament

La fase de desenvolupament és la més extensa del programa, ja que consisteix en el nucli de treball indicat en el PEI i pactat en el contracte pedagògic. En aquesta fase resulta clau el seguiment del procés de cada nen, nena i adolescent, així com el treball coordinat dels professionals i la pròpia valoració del participant. A continuació es descriuen les eines de treball que contribueixen a aquest acompanyament i supervisió.

7.2.1 Seguiment

El seguiment consisteix en l'acompanyament i la valoració de les accions i activitats quotidianes del participant. Disposem de les eines següents:

- **Control d'assistència.** Document que controla i reflecteix l'assistència del participant.
- **Full de seguiment.** Document que registra incidències o aspectes rellevants per a la consecució dels objectius establerts en el pla de treball. El seu emplenament és opcional, encara que del tot aconsellable. En qualsevol cas és necessari que les incidències i qüestions rellevants que s'han de tenir en compte quedin recollides en l'informe d'avaluació parcial (vegeu més endavant).
- **Acta de tutories.** Registre que recull els punts essencials tractats en les diverses tutories desenvolupades i pactades en el PEI, així com els acords principals. Pot ser un document específic previst per l'entitat o registrar-se en el programa educatiu individual, en l'apartat de seguiment trimestral (Tutories establertes –individuals o amb la família–), segons es proposa en l'annex 1.

7.2.2 Coordinació

La coordinació es refereix al treball conjunt entre els diferents agents implicats en el desenvolupament educatiu del nen, nena o adolescent participant en el subprograma de reforç educatiu. Disposa d'una eina de recollida d'informació.

- **Full de coordinació.** Acta de les reunions amb els diferents agents que participen en el desenvolupament educatiu del nen, nena o adolescent. També s'hi poden recollir els temes tractats i els acords presos a partir de contactes bilaterals (telefònics, correu electrònic...). Si el protocol del centre desenvolupa el full de seguiment explicat a la fase anterior i que es considera opcional, es pot preveure que també integri aquesta informació per no multiplicar els documents de cada expedient.

7.2.3 Avaluació contínua del participant

Aquest procés consisteix en la valoració per part del tutor CPI (si és possible contrastada amb el tutor/a de l'escola) dels progressos efectuats pel participant. Es pot basar en el full de seguiment, anteriorment presentat, o bé en un informe d'avaluació parcial.

- **Informe d'avaluació parcial.** Document de revisió i avaluació parcial. Recull els assoliments i les propostes de millora respecte de les activitats i els objectius descrits en el PEI. És aconsellable realitzar-lo en finalitzar el primer i segon trimestre, o a meitat de curs, quan els cicles de treball són més curts o menys intensius. L'últim informe en finalitzar el curs ja coincideix amb l'*informe final d'avaluació* que es descriu en l'apartat següent. S'ha de compartir la informació amb el tutor del centre educatiu, per telèfon, correu electrònic o entrevista (almenys és aconsellable realitzar una entrevista o reunió de seguiment per curs per revisar els casos en els quals es treballa des del reforç educatiu). En l'informe ha de constar:
 - Data de realització de l'informe i període de revisió.
 - Dades personals del participant (nom, programa, grup).

- Valoració i seguiment de: els objectius planificats, les activitats dutes a terme, les tutories amb el tutor CPI, amb els pares i amb tutor del centre educatiu.
- Conclusions, expectatives, recomanacions i planificació per al període següent (generalment un trimestre o quadrimestre).

7.3 Fase d'avaluació final

L'avaluació final del nen, nena o adolescent ha d'indicar si el participant ha assumit els objectius proposats en la fase inicial. Al seu torn, permet plantejar l'èxit del subprograma de reforç educatiu o bé proposar modificacions o noves propostes de millora per al curs següent, en cas de continuïtat del participant. A pesar que el concepte d'avaluació que considera el programa és d'enfocament continuat, en aquesta fase es valora el procés realitzat durant el curs i el punt d'arribada tenint també en compte les diverses avaluacions parcials realitzades. Disposa de les eines següents:

Informacions facilitades per la família i/o el centre educatiu:

- **Butlletí final de notes.** Conté la informació del centre educatiu sobre els resultats acadèmics i l'evolució del participant al centre escolar. (Document extern: família o centre educatiu.)
- **Informe final del centre educatiu.** A més dels butlletins finals de notes, i en funció del nivell de col·laboració amb els centres educatius, s'aconsella disposar d'un informe final del centre educatiu en què hi hagi una valoració per part del seu tutor al voltant de l'evolució seguida pel nen, nena o adolescent. El document es pot estandarditzar per part de l'entitat o també es pot completar al llarg d'una entrevista final de tancament entre el tutor CPI i el tutor del centre. (Document extern: centre educatiu.)

Informacions elaborades per l'entitat:

- **Informe final d'avaluació.** Document que recull el grau de consecució dels objectius plantejats en el PEI al final de cada curs. Per procedir a l'avaluació es tindran en compte les valoracions parcials (informe d'avaluació parcial), els diversos instruments de seguiment del participant (control d'assistència, full de seguiment i acta de tutories), l'evolució en els resultats acadèmics del curs (butlletí final de notes) i l'informe final del centre educatiu. Hauria de recollir la informació següent:
 - Dades personals del participant (nom, curs, tutor CPI).
 - Període que avalua (data inici, data final).
 - Grau de consecució dels objectius plantejats en el PEI respecte de competències i habilitats personals, necessitats en l'àrea educativa i actituds del participant.
 - Grau de compliment dels diversos compromisos establerts en el contracte pedagògic (inclou assistència, participació, integració, actitud en el reforç).
 - Grau de millora (o no) en els resultats acadèmics o rendiment escolar.
 - Altres observacions.
- **Avaluacions curriculars finals de l'entitat.** Es tracta d'un recurs opcional i poc freqüent, que es pot desenvolupar en funció de l'evolució observada, del grau de consecució dels objectius, de la fluïdesa dels contactes amb el centre escolar i de la mateixa naturalesa dels objectius proposats en el PEI. Recull l'avaluació final del participant en relació amb la seva evolució respecte de les proves curriculars d'avaluació inicial plantejades per part de l'entitat, en el cas que aquestes hagin tingut lloc a l'inici de l'activitat (vegeu punt 7.1.2. "Avaluacions curriculars inicials de l'entitat").

Per finalitzar aquest apartat destaquem dues qüestions fonamentals en la identitat del reforç educatiu del Programa CaixaProinfància, que són presents de manera transversal en les diverses fases, procediments i eines que hem presentat.

En primer lloc, la importància del treball conjunt amb l'escola i la família. És impossible imaginar el treball de reforç educatiu al marge d'aquests dos agents. Concretament, i en el cas del treball amb l'escola, es recomana establir i formalitzar acords de col·laboració a escala institucional i sistemes de coordinació que facilitin el traspàs d'informació de manera fluida i àgil. Alguns instruments que donen suport als diferents processos del reforç van en aquesta direcció. En la relació amb les famílies, a més de l'entrevista inicial, és necessari assegurar un contacte continuat i l'oportú retorn d'avaluació.

I, en segon lloc, cal insistir en què l'avaluació és el fil conductor del subprograma, en la mesura que l'avaluació inicial (diagnòstica) ha de ser precedida d'una avaluació continuada, amb finalitat formativa, i de l'avaluació final orientada a la presa de decisions. En tot moment l'avaluació ha de permetre redirigir el pla de treball amb cada nen, nena o adolescent per millorar el procés de suport programat.

La taula 1, que complementa el diagrama de flux, resumeix la informació respecte de les etapes de cada fase i els seus objectius operatius, els agents implicats i les informacions i/o recursos interns i externs que estan associats i/o s'han de considerar en cada procés.

Taula 1: Descripció de les fases del reforç educatiu.

Fase I: INICIAL	Objectiu	Agents	Temps	Informació i recursos
Acollida/ Incorporació del nen/a i adolescent	Acollir el participant en el centre de reforç educatiu.	Equip intervenció del programa	1/2 setmanes	- Normes de funcionament del centre ⁽²⁾ - Fitxa d'inscripció i autoritzacions ⁽¹⁾
Avaluació inicial	Avaluar les necessitats recopilant la informació necessària per a l'elaboració del Programa educatiu individual (PEI) i del contracte pedagògic.	Tutor/s del nen/a - adolescent CPI i família	2/4 setmanes	- Informe o sol·licitud motivada del referent de l'acció social ^{(1)(*)} - Entrevista inicial família i participant/tutor CPI ⁽¹⁾ - Butlletí de notes recent ^{(1) (*)} - Entrevista inicial tutor CPI/tutor escola ⁽²⁾ - Informe de valoració inicial ⁽¹⁾ - Registre d'observació directa ⁽²⁾ - Avaluacions curriculars inicials de l'entitat ⁽²⁾
Pla d'acció	Elaborar el pla d'acció del participant amb la informació obtinguda.		Com a màxim a la 6a setmana des de l'acollida.	- Programa educatiu individual ⁽¹⁾ - Contracte pedagògic ⁽¹⁾

Fase II: DESENVOLUPAMENT	Objectiu	Responsable/s	Temps	Informació i recursos
Seguiment	Realitzar seguiment de la participació del nen/a o adolescent en les activitats acordades.	Tutor CPI	- Diàriament - Cada cop que es consideri - Segons PEI	- Control d'assistència ⁽¹⁾ - Full de seguiment ⁽²⁾ - Acta de les tutories ⁽²⁾
Coordinació	Intercanviar informació amb altres agents de l'evolució del participant i ajustar activitats i objectius.	Tutor CPI i altres agents implicats	Mínim un per trimestre	- Full de coordinació ⁽¹⁾
Avaluació contínua del participant	Revisar la situació del participant i establir activitats i objectius per al període següent.	Tutor CPI i tutor centre educatiu	Dos per curs	- Informe d'avaluació parcial ⁽¹⁾

Fase III: AVALUACIÓ	Objectiu	Responsable/s	Temps	Informació i recursos
Avaluació final del nen/a o adolescent	Realitzar una avaluació final del procés seguit pel nen/a o adolescent i els resultats obtinguts.	Tutor CPI i tutor centre educatiu	Final de curs	- Butlletí final de notes ^{(1)*} - Informe final del centre educatiu ^{(2)*} - Informe final d'avaluació ⁽¹⁾ - Avaluacions curriculars finals de l'entitat ⁽²⁾

(1) Documents o recursos obligatoris

(2) Documents o recursos opcionals/recomanables

(*) Documents o informes que haurien de facilitar els agents externs a l'entitat (escola, serveis socials, etc.) en funció dels acords interinstitucionals establerts per la xarxa.

7.4 Orientacions per a la gestió del reforç educatiu

Per finalitzar el capítol dedicat a la descripció del procediment general del reforç educatiu cal assenyalar alguns criteris generals de gestió del mateix subprograma a escala d'entitat o institució. En qualsevol cas, volem emfatitzar que aquestes consideracions no han de ser incorporades als sistemes de gestió propis de cada entitat com a mesures burocràtiques. Més aviat responen a dues estratègies vinculades a la professionalitat en els serveis: a) assegurar la regularitat i estabilitat dels processos d'acompanyament i la possibilitat de la seva avaluació per a la millora, des del que podríem anomenar models de "gestió del coneixement", i b) incorporar estratègies de rigor i exigència per comprometre educativament totes les parts implicades.

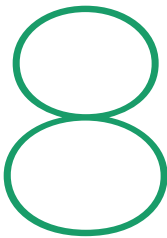
En primer lloc, cal disposar en cada centre d'un sistema o protocol mínim estandarditzat de gestió. Suposa un criteri bàsic de qualitat que s'ha d'assegurar, independentment que les entitats hagin optat o no per l'estratègia institucional d'entrar en algun dels models de gestió de la qualitat (Normes ISO, SQM, etc.). En aquest sentit, tant el diagrama de flux presentat com la descripció d'instruments o el material facilitat en els annexos volen servir de guies o referents perquè cada entitat pugui desenvolupar els seus propis instruments i tècniques de gestió. És aconsellable que quan els documents estandarditzats s'utilitzin en el seguiment de cada nen, nena o adolescent es faci constar la data i la persona que emplena cada un d'ells, així com la firma del participant mostrant la seva conformitat en la mesura que es vegi implicat.

En segon lloc, des de l'entitat s'haurà de treballar per teixir la xarxa d'institucions i professionals que es vegin afectats de manera directa o indirecta pel subprograma de reforç educatiu. En aquest cas, ens referim a l'establiment de relacions i a la normalització en l'intercanvi d'informació amb els professionals de l'acció social i/o altres serveis, siguin o no de la mateixa xarxa Caixa Proinfància, que treballen amb els i les participants. I, molt especialment, a

l'establiment d'acords de col·laboració amb els centres educatius on estan escolaritzats els nens, nenes i adolescents que realitzen el reforç educatiu.

Com que les particularitats organitzatives de cada escola i institut no permeten establir un sistema únic de relació, sí que resulta adequat acordar un primer nivell de formalització de la col·laboració a escala institucional, amb aprovació oficial de l'esmentada col·laboració entre el centre educatiu i l'entitat per part del Consell Escolar o l'equip directiu (annex 3). També convindrà concretar les formes de relació més quotidianes en cada cas, a escala operativa, per compartir informació i coordinar les accions de reforç amb cada nen, nena o adolescent. L'impacte del reforç educatiu sobre l'escolarització i la millora del rendiment escolar té relació directa amb la qualitat d'aquest procés compartit entre l'escola i el reforç. Sens dubte no hi ha un sistema únic: la creació de comissions per fer seguiment i avaluació dels casos (coordinació pedagògica, tutors/es, departaments d'orientació psicopedagògica de l'escola...); l'accés directe a entrevistes docent-educador del reforç, o docent-família-educador del reforç, amb presència de l'alumne o sense; el contacte per correu electrònic, telèfon..., poden ser formes vàlides per aconseguir la necessària col·laboració i complicitat. En els processos de reforç, tan important o més que el procés de millora i canvi que pugui realitzar el nen, nena o adolescent, és el canvi d'expectatives sobre el seu èxit que es pugui generar en els adults, família i docents que l'acompanyen. Per això, el procediment bàsic descrit –informe inicial, entrevistes amb els docents, sistemes d'avaluació parcial, etc.– ha de ser concebut com una estratègia contínua per construir entre tots els implicats una relació positiva i orientada a l'èxit.

Quina és la “cartera” d’activitats que s’ofereix?

Les activitats de reforç educatiu desenvolupen funcions tant preventives com de resposta a necessitats. Així, realitzen una funció preventiva quan donen suport a alumnat que, encara que no manifesti necessitats educatives significatives, té indicadors de risc que podrien desencadenar futures mancances. Un context familiar desestructurat, germans que presenten ja situacions de fracàs escolar, manca d’ambient de treball a casa o dificultats conductuals a l’escola serien alguns dels indicadors que justificarien aquesta tasca preventiva.

D’altra banda, en els casos en què es detecten dificultats manifestes per seguir els aprenentatges escolars i situacions evidents de risc de fracàs escolar, el reforç educatiu compleix una funció de resposta a mancances en forma d’atenció específica, ja sigui individualment o en grup. A partir d’un treball més específic i amb caràcter més puntual o més continuat, s’atenen dificultats vinculades a les àrees d’aprenentatge o a les disposicions personals per a aquest.

Amb el propòsit de cobrir diferents necessitats i atendre els nens, nenes i adolescents de manera personalitzada i flexible, el reforç educatiu integra diferents tipologies d’activitat. Aquestes s’administren entre els destinataris segons el que es disposi en el PEI proposat i que s’acordi per a cada cas i família, seguint el procediment descrit en l’apartat anterior. Concretament, el reforç educatiu s’estructura al voltant de cinc modalitats d’activitat: aula oberta/aula d’estudi, grups d’estudi assistit, reforç individual, atenció logopèdica i suport psicomotor. Cada nen, nena o adolescent podrà participar en una o més modalitats en funció del que estipuli el PEI. Per exemple, una

mateixa persona podria tenir un horari setmanal amb participació en sessions de reforç individual i aula oberta, més una atenció logopèdica a partir del segon trimestre proposat arran de les dificultats detectades en la primera avaluació.

La majoria de les activitats es plantegen preferentment com a activitats grupals, no tant per motius de racionalitat en els recursos disponibles com pel seu efecte positiu en els processos d'ensenyament-aprenentatge i socialització. Per això, s'han de plantejar uns objectius generals de grup, a més dels objectius específics amb cada menor, procurant harmonitzar els processos d'ensenyament-aprenentatge i l'atenció a les necessitats específiques de cada membre del grup.

A més de les activitats, la cartera del reforç educatiu també incorpora ajudes econòmiques per a la compra de material escolar, sent gestionada pel professional referent de l'acció social de cada cas.

A continuació presentem les modalitats d'activitat organitzades mitjançant fitxes resum.

Taula 2: Fitxa resum de l'activitat aula oberta/aula d'estudi

Descripció	Espai per fer deures, consultar dubtes, aprendre a organitzar-se, consulta i préstec de llibres, estimulació de l'aprenentatge.
Objectiu	Construir un ambient que faciliti i estimuli la realització de tasques escolars, d'aprenentatge i d'estudi.
Tasques	Activitats de planificació, bon ús de l'agenda, lectura individual i dinàmica de grups de lectura, recerca d'informació, desenvolupament de projectes educatius, utilització de les TIC...
Edats	Entre 6 i 16 anys.
Ràtios	10 (mínim) - 15 (màxim) per grup.
Nombre professionals	Un professional.
Titulació professionals	Coordinador/a amb titulació universitària, preferentment de l'àmbit de l'educació (magisteri, pedagogia, educació social, psicopedagogia o psicologia –preferentment especialitat educativa–). Si el centre organitza diversos grups, a més de la coordinació es podrà disposar d'educadors/es amb formació mínima de batxillerat o cicles formatius de grau mitjà i amb la formació interna suficient.
Durada	Tot el curs escolar. Primària: 1 h/dia durant 4 dies a la setmana (total 4 h/setmana). Secundària: 1,5 h/dia durant 3 dies a la setmana (total 4,5 h/setmana). Es poden crear nous grups durant el curs, de manera que es gestionin per mesos.
Orientacions	Preferentment adreçat a nens/es i adolescents que no disposen d'un ambient de treball a casa o que presenten alguns indicadors de risc. Recurs dotat amb material escolar, llibres, ordinadors, ambient estimulador i de treball, i espai adequat als participants. En funció del nombre de destinataris pot ser convenient organitzar grups diferents segons les edats. Donat l'objectiu principal de l'aula oberta, el seu horari s'hauria de planificar de manera que fos possible la participació en altres activitats del reforç educatiu o del subprograma de temps lliure en aquells nens, nenes i adolescents que el necessitin segons el pla de treball traçat per a cada cas.

Taula 3: Fitxa resum de l'activitat grups d'estudi assistit

Descripció	Activitats de suport a les tasques escolars i a l'estudi amb grups petits d'alumnat amb nivells, dificultats i característiques similars o compatibles.
Objectius	Acompanyar en l'adaptació al ritme i la dinàmica escolar. Desenvolupar estratègies cognitives.
Tasques	Bon ús de l'agenda. Activitats per desenvolupar l'atenció, la memòria i el raonament. Pràctica dels continguts problemàtics de les àrees instrumentals bàsiques. Acompanyament en la resolució de dubtes i tasques escolares.
Edats	Entre 6 i 16 anys.
Ràtios	3 - 5 nens/nenes o adolescents per grup.
Nombre professionals	Un professional.
Titulació professionals	Titulats/graduats universitaris especialistes en l'àmbit de l'educació (magisteri, pedagogia, educació social, psicopedagogia o psicologia –preferentment especialitat educativa–).
Durada	Tot el curs escolar. Primària: 1 h/dia durant 4 dies a la setmana (total 4 h/setmana). Secundària: 1,5 h/dia durant 3 dies a la setmana (total 4,5 h/setmana). Es poden crear nous grups durant el curs, de manera que es gestionin per mesos. Així mateix, es poden tancar en la mesura que se solucionin les necessitats que atenen.
Orientacions	Preferentment adreçat a nens/es i adolescents amb dèficits curriculars o com a mesura preventiva en aquells amb indicadors de risc. Donades les característiques pròpies d'aquests nens/es i adolescents, és especialment important estimular la confiança en les pròpies capacitats. Els grups s'han d'organitzar segons criteris pedagògics que permetin un mínim d'homogeneïtat: mateixes edats o cursos, dificultats similars. S'ha d'assegurar que la convivència i relació en cada grup sigui positiva i afavoreixi l'aprenentatge de tots.

Taula 4: Fitxa resum de l’activitat reforç individual

Descripció	Treball intensiu i específic sobre necessitats educatives i/o socials i/o emocionals significatives.
Objectiu	Millorar i compensar la situació de necessitat específica detectada.
Tasques	Activitats adaptades a les necessitats específiques de cada nen. Activitats adreçades específicament a establir i mantenir el vincle entre nen/a i educador.
Edats	Entre 6 i 16 anys.
Ràtios	Un nen, nena o adolescent (excepcionalment dos).
Nombre professionals	Un professional.
Titulació professionals	Titulats/graduats universitaris especialistes en l’àmbit de l’educació (magisteri, pedagogia, educació social, psicopedagogia o psicologia –preferentment especialitat educativa–, màster de professors de secundària).
Durada	Tot el curs escolar. Primària: 1h/dia durant 4 dies a la setmana (total 4 h/setmana). Secundària: 1,5 h/dia durant 3 dies a la setmana (total 4,5 h/setmana). El reforç individual s’adapta a les necessitats dels individus i grups creats, de manera que es poden obrir i tancar en la mesura que es detectin i solucionin les necessitats que atenen.
Orientacions	Adreçat a nens/es i adolescents amb dèficits curriculars, socials o emocionals significatius. Cal que els informes realitzats justifiquin amb precisió l’atenció individual. És aconsellable que el suport tingui caràcter puntual fins haver superat la dificultat detectada per donar continuïtat al treball en els grups d’estudi assistit o a les aules obertes. Si és necessari es pot combinar el suport individualitzat amb el treball més grupal.

Taula 5: Fitxa resum de l'activitat atenció logopèdica

Descripció	La intervenció logopèdica s'orienta a l'atenció i rehabilitació de les dificultats o trastorns de llenguatge que incideixen directament en els processos d'aprenentatge i comunicació. Poden ser ateses discapacitats greus o permanents (TEA, discapacitat intel·lectual, paràlisi cerebral i deficiències auditives), trastorns específics del llenguatge i altres problemes de comunicació o trastorns transitoris (dislàlies i dificultats en l'adquisició del llenguatge vinculades a factors socials o de context).
Metodologia	S'ha de partir d'un diagnòstic adequat de les dificultats (en ocasions gràcies a informes mèdics o psicopedagògics) i de l'elaboració del perfil lingüístic (contingut, forma i intenció comunicativa). A partir del nivell de llenguatge s'elabora el pla de treball. L'atenció logopèdica s'ha de centrar en la rehabilitació però també de manera molt específica en l'acompanyament del treball realitzat en les altres activitats de reforç educatiu i en la coordinació amb l'escola. Ajustar el tipus d'atenció que cada persona necessita en cada un dels entorns comunicatius i d'aprenentatge ha de ser un objectiu fonamental. S'ha de treballar de la manera més preventiva possible, sent crucials en l'adquisició del llenguatge les primeres etapes de l'escolarització (fins als 9 anys). Es requereix avaluació dels assoliments obtinguts i una valoració precisa sobre la continuïtat o no de la prestació del servei en cada cas.
Edats	Entre els 3 i els 12 anys.
Ràtio	Grups d'entre 3 i 5 nens i nenes. Es pot combinar amb atencions individualitzades amb l'acceptació prèvia de la justificació diagnòstica en cada cas.
Nombre professionals	Un professional.
Titulació professionals	Professionals titulats en logopèdia.
Durada	Nens i nenes entre 3 i 9 anys: 12 h/trimestre (1-2 sessions/setmana), durant un màxim de sis trimestres. Nens i nenes entre 10 i 12 anys: 12 h/trimestre (1-2 sessions/setmana), durant un màxim de tres trimestres. Principalment les sessions de treball són d'una hora, encara que segons casos es poden fragmentar en sessions de 30 minuts.
Observacions	L'atenció orientada a la pragmàtica i millora de l'ús del llenguatge es veu molt reforçada pel treball grupal. En els casos que calgui treballar aspectes formals pot estar justificada l'atenció individualitzada. Aquesta no s'hauria de prestar de forma única sinó combinant-se amb el treball grupal, que permet organitzar la conversa i dinàmiques de treball de manera més rica i estimulants. L'organització del servei hauria de tendir a no dispersar-se, partint d'equips multidisciplinaris especialitzats (psicòlegs, logopedes, psicopedagogs, etc.) amb capacitat per realitzar diagnòstic, atenció específica, coordinació amb altres serveis i entitats, i supervisió de casos.

Taula 6: Fitxa resum de l'activitat suport psicomotor

Descripció	Activitat centrada en l'educació psicomotora i en la reeducació i reconstrucció de les funcions motores i expressives de l'activitat corporal que no s'hagin adquirit adequadament al llarg de les diverses etapes de desenvolupament psicomotor.
Metodologia	S'ha de partir d'un diagnòstic adequat de les dificultats (en ocasions gràcies a informes mèdics o psicopedagògics) per elaborar el pla de treball. En el marc del reforç escolar, no s'ha d'oblidar que aquesta activitat ha de tenir com a finalitat promoure tant el desenvolupament funcional del cos com la capacitat de ser i expressar-se en un context psicosocial. Tampoc no s'ha d'oblidar la funció preventiva en sentit ampli, de manera que l'activitat ha de contribuir a una millor inclusió social i escolar, desenvolupant les capacitats psicomotores i habilitats motrius que condicionen l'aprenentatge.
Edats	Entre els 3 i els 12 anys.
Ràtios	3 - 5 nens i nenes per grup.
Nombre professionals	Un professional.
Titulació professionals	Professionals titulats de la disciplina.
Durada	Nens i nenes entre 3 i 9 anys: 12 sessions/trimestres (1-2 sessions/setmana), durant un màxim de sis trimestres (72 sessions). Nens i nenes entre 10 i 12 anys: 12 sessions/trimestres (1-2 sessions/setmana), durant un màxim de tres trimestres (36 sessions). Les sessions de treball són d'una hora.
Observacions	El treball grupal permet organitzar les dinàmiques de treball de manera més rica i estimulante. L'organització del servei hauria de tendir a no dispersar-se, partint d'equips multidisciplinaris especialitzats (psicòlegs, logopedes, psicopedagogs, etc.) amb capacitat per realitzar diagnòstic, atenció específica, coordinació amb altres serveis i entitats, i supervisió de casos. Sovint el suport psicomotor compleix funcions terapèutiques que d'aquesta manera es veuen reforçades.

9 Quina metodologia s'utilitza en les activitats de suport a l'estudi?

Les activitats de suport a l'estudi del subprograma de reforç educatiu se centren, fonamentalment, a consolidar els continguts instrumentals i desenvolupar les competències (habilitats, destreses i actituds) necessàries per aconseguir un rendiment acadèmic adequat, compaginant les tècniques, estratègies i hàbits d'estudi que siguin necessaris. Encara que han d'afavorir la competència d'aprendre a aprendre, en bona mesura procuren ajudar de manera específica que el procés d'inclusió de cada nen, nena o adolescent a la seva escola sigui positiu. Les propostes d'aula oberta, grups d'estudi i suport individualitzat proporcionen un temps i un espai adequat per fer-ho.

En el reforç educatiu resulta especialment necessari treballar la comprensió dels aprenentatges per garantir que perduren, resulten útils i siguin funcionals i transferibles. A partir d'un aprenentatge significatiu –que requereix una adequada contextualització i relació amb els coneixements previs de cada nen, nena o adolescent–, es garanteix la comprensió autèntica. En la mesura que és possible relacionar el que ja se sap amb els nous aprenentatges s'activa un procés de construcció de coneixement en el qual, des d'una actitud dinàmica i interactiva, és possible elaborar nous aprenentatges i coneixements. És, doncs, necessari estimular una comprensió autèntica dels aprenentatges, allunyada dels mètodes més acumulatius, memorístics o de baixa comprensió.

També s'hauria de partir de la necessitat i el desig d'aprendre que és innat en cada persona. Si el nen, nena o adolescent sent que ha d'aprendre per

donar resposta a les seves necessitats de conèixer assegurem una motivació que esdevindrà motor del seu aprenentatge, alhora que la major garantia que és protagonista en aquest procés. El repte, que afecta tots els docents i totes les escoles, és especialment rellevant en un col·lectiu que habitualment es caracteritza per mancances en motivació, autoestima i expectatives, a més de presentar amb freqüència resistència davant el treball acadèmic i desvaloració de l'esforç i la cultura escolar.

Per aquest motiu, a través d'activitats i recursos pedagògics diversos, que sense perdre el rigor acadèmic tinguin un enfocament atractiu per a la infància, es buscarà que adquireixin uns aprenentatges significatius i útils per a la consecució dels seus objectius escolars. La varietat de recursos didàctics i la diversitat d'estratègies d'aprenentatge, d'entre les principals l'aprenentatge per descobriment, estaran a la base de les diferents propostes educatives.

Així mateix, i com ja s'ha comentat amb anterioritat, contribuirà a la implicació del nen, nena o adolescent el fet que els deixem participar i els tinguem en consideració en els diversos moments del procés de maneració: tutories actives, contracte pedagògic compartit, possibilitats de plantejar activitats, sessions no excessivament directives... És imprescindible comptar amb la seva complicitat i fer-lo partícip del procés, amb la major intensitat possible.

Serà igualment important plantejar l'aprenentatge des de la màxima personalització i atenció individual. En aquest sentit, el treball en xarxa amb els diferents professionals implicats en el nen, nena o adolescent serà clau per proporcionar-li una atenció adequada. Ens hem de preocupar pel que li passa a cada subjecte i per quines són les seves necessitats socioeducatives i d'aprenentatge. També és fonamental entendre com aprenen i ajudar-los de la manera que els sigui més comprensible i propera segons les seves estratègies personals de partida. Resulta necessària l'habilitat de conciliar la manera d'aprendre del nen/a i adolescent, la manera d'ensenyar de la seva escola i la manera que des del reforç es consideri més vàlida per a l'aprenentatge. L'èxit rau a trobar l'equilibri, evitant o gestionant de la millor manera possible les contradiccions i buscant, en tots els casos, afavorir la inclusió escolar.

Malgrat tot, i encara que parlem d'un aprenentatge individualitzat, no hi ha cap contradicció a utilitzar estratègies col·laboratives en les sessions de reforç escolar. De fet, i en la mesura que la dinàmica de treball ho permeti, és del tot recomanable que els nens, nenes i adolescents s'ajudin entre ells, resolguin tasques de manera conjunta i comparteixin inquietuds i necessitats amb els seus iguals.

Finalment, i en la mesura que les característiques de l'entitat i les famílies ho possibiliten, hem d'implicar les famílies en el reforç educatiu dels seus fills. A més de les reunions i entrevistes informatives i de seguiment habituals podem plantejar, entre altres estratègies, que pares o mares donin suport a les aules d'estudi o a l'estudi assistit; organitzar sessions de treball en què pares i fills facin els deures conjuntament; invitar pares o mares perquè expliquin les seves professions o ensenyin alguna destresa que dominin. Alguns centres han iniciat, per exemple, experiències de comunitats d'aprenentatge. Es tracta d'iniciatives en què les famílies i altres agents del barri participen en sessions amb els nens i nenes creant grups interactius.

10 Com s'avalua el subprograma de reforç educatiu?

L'avaluació del subprograma compleix el propòsit de millorar la seva implementació i retre comptes dels resultats obtinguts. Per mitjà d'un procés sistemàtic de recollida i valoració d'informació, l'avaluació permet tenir un major coneixement del subprograma, valorar-ne el funcionament, identificar punts forts i punts millorables i, en conseqüència, prendre decisions al respecte. El fi últim de l'avaluació és orientar la intervenció i valorar sistemàticament la qualitat del servei sobre la base de criteris d'ideïtat, eficàcia i eficiència.

Les característiques del reforç educatiu comporten una intervenció professional basada en l'avaluació continuada. Tal com es descriu en el procediment general, l'avaluació és present en la valoració inicial de cada participant, el seguiment del curs i la valoració final. Com a procés continu, permet l'ajustament de les accions planificades amb cada participant, de manera que assegura la qualitat i personalització de l'acció desenvolupada des del reforç. Al seu torn, aquesta activitat contínua permet corregir i millorar els processos interns de gestió i obtenir sistemàticament informació orientada a l'avaluació global del subprograma.

L'avaluació també ha de satisfer les necessitats d'avaluació global del subprograma, aportant informació sobre el procés d'implementació/desenvolupament del subprograma i sobre l'impacte o resultats de millora en els nens/es i les famílies destinataris. Ambdues dimensions són imprescindibles i complementàries en la valoració de l'èxit del reforç educatiu. Aquesta

avaluació és responsabilitat de cada entitat i s'ha de realitzar cada curs, independentment que es puguin fer avaluacions externes.

Com a indicadors principals d'avaluació de la implementació del subprograma es poden considerar:

- El desenvolupament del procediment general: temps mitjà entre sol·licitud i inici de l'atenció, ús dels instruments previstos, comunicació i coordinació entre professionals.
- El grau de participació i compromís dels participants: assistència, participació activa, abandonaments.
- El nivell de compliment dels requisits de funcionament del servei per part de les famílies (assistència a reunions, compliment d'acords o compromisos, etc.).
- La col·laboració amb els centres educatius: acords institucionals, reunions de coordinació, intercanvi d'informació, etc.

Com a indicadors de resultat:

- El nivell d'assoliment dels objectius proposats per a cada destinatari, destinatària o família (escala de valoració en relació amb l'assoliment dels objectius marcats).
- Satisfacció de les persones participants.
- Resultats acadèmics de les persones participants.

Hi pot haver diferents protocols d'avaluació del procés i resultats. En aquesta guia es proposen com a referents el protocol general i el programa educatiu individualitzat (annex 1). No obstant això, les entitats que gestionen el subprograma poden desenvolupar instruments propis que permetin sistematitzar l'avaluació global del subprograma. Concretament s'aconsella que cada entitat disposi d'instruments propis, adaptats als participants del subprograma segons cada context, que permetin obtenir informació sobre els processos seguits, els resultats obtinguts i la satisfacció amb el servei. Concretament:

- **Registre de recollida de dades.** Registre que recull dades de tipus quantitatiu (procés i resultats) com el nombre de participants per activitat, el nombre de reunions, el nombre de tutories, l'assistència, qualificacions escolars (inicials-finals)...
- **Qüestionari de satisfacció per als nens/es.** Qüestionari que responen els participants sobre les activitats, el funcionament del programa, els resultats obtinguts i les seves expectatives.
- **Qüestionari de satisfacció per a les famílies.** Qüestionari que responen les famílies sobre les activitats, el funcionament, els resultats obtinguts i les seves expectatives.
- **Informe final del nen/a o adolescent.** Document que avalua la consecució dels objectius plantejats en el programa educatiu individual i en el contracte pedagògic de cada participant al final de cada curs (elaborat al llarg de la tercera fase del programa, exemple en l'últim apartat de l'annex 1).

També és aconsellable recollir informació de manera periòdica, encara que no necessàriament cada curs, de la percepció dels professionals que treballen en el reforç educatiu i dels altres agents implicats, principalment les escoles. Fonamentalment han d'aportar informació sobre la planificació i el desenvolupament del pla de acció, sobre la seva pròpia actuació, el treball en equip i en xarxa. Tant l'aplicació de qüestionaris com la realització de reunions d'avaluació poden ser instruments adequats.

Els resultats de l'avaluació podran ser requerits de manera sistemàtica per a l'avaluació general de l'eficiència del subprograma. Amb aquesta finalitat, es preveu que les entitats elaborin una memòria d'avaluació de curs que informi de l'activitat realitzada i presenti la valoració del desenvolupament del subprograma i l'acció dels professionals per a cada modalitat d'activitat, així com el conjunt dels resultats obtinguts, les millores introduïdes o que es proposa introduir.

11

Com es pot col·laborar per millorar aquest subprograma?

En la redacció d'aquesta guia han participat diferents persones en qualitat d'expertes i coneixedores de l'aplicació del subprograma en diferents territoris. A més del model general presentat en el Programa CaixaProinfància, les experiències d'algunes entitats que han mostrat gran rigor i qualitat en els seus processos de reforç educatiu han servit de base per redactar aquesta guia, buscant alhora la qualitat i la viabilitat d'una proposta que entenem generalitzable.

Tant l'extensió a la qual ens veiem abocats com el risc d'aportar una visió reduïda o envair pràctiques valuoses i d'èxit ens van persuadir de fer una guia excessivament detallada en aspectes de metodologia i didàctica. Per això, entre altres raons, hem de considerar que la guia continua oberta, en procés de construcció conjunta continuada tal com s'explica a la presentació.

En conseqüència, amb l'objectiu de millorar-la i d'afavorir l'accés a recursos de qualitat per part de totes les entitats, ens proposem en el futur recollir bones pràctiques i realitzar una base de dades accessible en línia. Es tractaria, a partir de l'avaluació dels diferents projectes, de documentar experiències i posar en comú recursos molt concrets, com projectes de treball, activitats didàctiques, condicionament dels espais, dinàmiques de grup, treball d'estratègies d'aprenentatge, etc., que estan sent valuoses per treballar el reforç amb la infància i l'adolescència que atén el programa. Existeix una gran quantitat de recursos i materials per al seu ús escolar, generalment pensats

en, des de o per a la escola. Ens plantejem l'interès que per a tots pot tenir generar i compartir material experimentat des de i per al "reforç". D'aquesta manera, com un resultat més del treball en xarxa i fruit de la generositat dels qui innoven i busquen l'excel·lència en el seu treball, us convidem des d'aquestes pàgines a continuar aquest procés col·laboratiu de millora contínua.

12

Bibliografia comentada

A continuació es presenten algunes publicacions recents que poden ajudar a seguir reflexionant i a millorar l'acompanyament de la infància i adolescència amb dificultats en els seus processos d'escolarització i aprenentatge.

Alegret, J., Castanys, E. i Sellarés, R. (2010), *Alumnado en situación de estrés emocional*, Barcelona: Graó.

A través d'exemples concrets, el text dona testimoni dels problemes que pateixen els alumnes que presenten alguna dificultat per aprendre. Com tots els nens, aquests necessiten sentir que els seus professors i professores tenen expectatives en el seu progrés escolar i que els plantegen exigències educatives perquè puguin desenvolupar les seves capacitats. El llibre reflexiona sobre diversos problemes psicològics, i també exposa respostes que els mestres poden donar en el context de les dinàmiques de la classe i de la relació amb les famílies.

Canalda, A., Carbonell, J, Diaz-Aguado, M.J., Lejarza, M., López, F., Luengo, J.A. i Marina, J.A. (2010), *En busca del éxito educativo. Realidades y soluciones*. [en línia]. Accessible a: www.antena3.com/newa3flash/fundacion/en_busca_exito_educativo.pdf

Aquest llibre reflecteix els resultats d'una investigació sociològica sobre els hàbits d'estudi dels escolars espanyols i la seva relació amb el rendiment escolar. L'estudi descriu des de diverses perspectives (societat, institucions i famílies) el problema del fracàs escolar o abandonament precoç dels estudis. També s'hi recullen diverses opinions d'especialistes que

aporten diferents punts de vista de la situació actual i possibles propostes que es podrien adoptar per afrontar el futur.

Elboj, C., Puigdel·lívol, I., Soler, M. i Valls, R. (2002), *Comunidades de aprendizaje. Transformar la educación*, Barcelona: Graó.

El document contextualitza i fonamenta teòricament les comunitats d'aprenentatge com a proposta per aconseguir l'èxit educatiu des de l'equitat i igualtat. També presenta les fases per a la posada en marxa de comunitats d'aprenentatge i en recull algun exemple.

Enguita, M., Mena, L. i Riviere, J. (2010), *Fracaso y abandono escolar en España*, Barcelona: Fundació "la Caixa".

Entenent el fracàs escolar com la no-consecució dels objectius escolars que esdevenen mínims raonables per accedir al mercat de treball, el text fa una anàlisi detallada d'aquest fenomen complex i multicausal. Així, parla del significat del fracàs, les seves causes, el procés envers el fracàs i les característiques dels que fracassen. El document disposa de nombroses dades que donen suport a les aportacions.

Espaciologopédico.com. (2012). *Libros de refuerzo escolar*. [en línia]. Accessible a: <http://www.espaciologopedico.com/tienda/lista.php?id=0105>

Pàgina que recull bibliografia pràctica vinculada a temes d'interès en l'àmbit del reforç educatiu: abordatge de la lectura i escriptura, comprensió lectora, matèries instrumentals, motivació per a l'estudi, planificació i tècniques d'estudi, autoestima i desenvolupament emocional, etc.

Fiorenza, A. (2003), *Niños y adolescentes difíciles*, Barcelona: RBA. Integral.

El text descriu tècniques i pràctiques simples per tractar els problemes que es troben els pares de nens i adolescents "difícils". Amb un estil accessible, el llibre ofereix solucions a situacions habituals de conflicte entre

pare i fills. També proposa tècniques per desequilibrar el sistema disfuncional del nen i després recuperar la normalitat.

Geddes, H. (2010), *El apego en el aula*, Barcelona: Graó.

El llibre planteja la teoria de l'aferrament en el context de la pràctica educativa, centrant-se també en les dificultats d'aprenentatge a l'aula. En el text s'explica com la relació entre alumne, professor i tasca d'aprenentatge esdevé el nucli per acompanyar el desenvolupament emocional, de conducta i de les experiències d'aferrament. L'autora recolza els seus arguments en els nombrosos estudis de seguiment de casos duts a terme en una recerca sobre els primers vincles i en els quals es relaciona un perfil d'aprenentatge per a cada tipus d'aferrament.

Longás, J. i Mollà, N. (2007), *La escuela orientadora*, Madrid: Narcea.

Llibre escrit per un equip de docents d'un centre educatiu que es proposen recollir les experiències, bones pràctiques i recursos pràctics que es duen a terme al centre per aconseguir el seu objectiu principal: ajudar les persones en desenvolupament a ser ciutadans exemplars. Aquest llibre té una doble funció, la primera ser testimoni de les pràctiques de les accions tutorial que es desenvolupen al centre i la segona, presentar una proposta integral de l'acció tutorial que pot tenir aplicabilitat en altres centres i altres grups d'educadors. Contractes pedagògics, eines d'avaluació, casos pràctics...

Longás, J., Fontanet, A. i Bosch, M. (2007), "La organización en red como respuesta a las necesidades socioeducativas de una comunidad. El caso de Sant Vicenç dels Horts." *Educación Social*, 36, 52-69.

L'article planteja com un major esforç d'integració diagnòstica de les dimensions causals o influents en el fracàs escolar pot ajudar a comprendre millor la complexitat de la problemàtica i, així, desenvolupar noves propostes d'intervenció davant el problema, de caràcter interdisciplinari, holístic i multidimensional.

Longás, J. i Riera, J. (2010), "Fracaso escolar y tránsito hacia la vida adulta. Razones y propuestas para apoyar la transición de la escuela al trabajo." *Educación Social*, 49, 147-162.

Reflexió teoricopràctica sobre la transició escola-treball basada en l'assessorament educatiu en diversos municipis des del punt de vista de la promoció i el desenvolupament. Concretament, es presenta l'experiència de xarxes locals educatives com a estratègies municipals per fer front a les necessitats educatives derivades del fracàs escolar.

Marchesi, A. (2004), *Qué será de nosotros, los malos alumnos*, Madrid: Alianza Editorial.

Marchesi presenta les característiques dels alumnes amb problemes escolars analitzant el perfil social, el tipus de dificultats, la desmotivació que pateixen i els problemes emocionals i de conducta. Al seu torn, planteja el repte que la situació representa per a educadors i famílies i apunta possibles vies de treball. Al llarg del llibre les reflexions s'acompanyen d'exemples per il·lustrar amb més claredat les idees i aportacions.

Marí-Klose, M. i Gómez-Granell, C. (coord.) (2010), *Acompañamiento a l'escolaritat: Pautas per a un model local de referència*, Barcelona: Diputació de Barcelona.

Amb l'objectiu de l'èxit escolar i la formació per a tots, l'Àrea d'Educació de la Diputació de Barcelona presenta un model de referència basat en tres principis: promoció de l'equitat, perspectiva de cicle de vida i foment del capital social. El model se sustenta en tres grans àmbits d'intervenció: la col·laboració entre escoles i instituts, el suport a la funció educativa de les famílies i l'impuls a l'educació més enllà de l'escola. El document també recull la normativa vigent i experiències d'altres països europeus.

Ministerio de Educación, Cultura y Desporte. (2012), Plan PROA. Programas de Refuerzo Educación y Apoyo. [en línia]. Accessible a: <http://www.educacion.gob.es/educacion/comunidades-autonomas/programas-cooperacion/plan-proa.html>

Pàgina web del Pla PROA, projecte de cooperació territorial entre el Ministeri d'Educació i les comunitats autònomes. El pla pretén abordar les necessitats associades a l'entorn sociocultural de l'alumnat amb un conjunt de programes de suport als centres educatius.

Pastor, G. (2011), *¿Pactamos?*, Madrid: Fuhem.

El llibre recull l'àmplia experiència de la seva autora en la resolució de conflictes i en l'educació d'adolescents. Així, planteja el pacte com una estratègia per assolir bons resultats en els aprenentatges i en les relacions de convivència. El document ofereix una informació detallada al voltant del que suposa el pacte i la seva aplicació en l'àmbit escolar i familiar. Per facilitar la posada en marxa d'aquesta estratègia s'hi exposen nombrosos exemples.

Diversos autors (2007), "Diversidad y éxito escolar. Tema del mes." Cuadernos de pedagogía, 369, 57-83.

A través de diversos articles es presenten les característiques del Pla PROA (Programes de Reforç, Orientació i Suport) impulsat pel MEC. També s'hi exposen algunes experiències reeixides.

Annex 1

Programa educatiu individual

(Model orientatiu que cada entitat haurà d'adaptar i/o millorar segons les seves necessitats).

NOM I COGNOMS

CURS

TUTOR CPI

1. DADES PERSONALS

Data de naixement.....

Edat.....

País d'origen

Adreça

Localitat i província (districte postal)

Telèfon del participant.....

Correu electrònic

Nom del pare o tutor

Telèfon.....

Nom de la mare o tutora

Telèfon.....

Germans/es al centre.....

Observacions.....

2. HISTÒRIA ACADÈMICA

Escola/institut.....

Tutor/a de l'escola (o referent)

Curs i grup.....

Repeticions (nombre i curs).....

Rendiment acadèmic (història general i últimes notes)

.....

Observacions i situació actual

.....

Acords, compromisos, objectius amb l'escola... ..

.....

3. PERFIL

Competències i habilitats personals del participant	Habilitats socials en general De relació interpersonal D'organització Destreses, habilitats i coneixements (instrumentals, tècniques, artístiques...)
Hàbits i actituds escolars	Assistència, compliment d'horaris, tasques i deures, comportament...
Actitud i comportament al centre	Assistència, puntualitat, participació, responsabilitat
Salut	Higiene, alimentació
Altres observacions	

4. REFORÇ EDUCATIU

Trimestre 1

Necessitats educatives	
Objectius generals	Objectius generals del reforç educatiu per al curs
Objectius operatius o resultats esperats en el trimestre	Indicadors o evidències respecte de la consecució dels objectius plantejats per a aquest trimestre. S'haurien de recollir en el contracte pedagògic.
Activitats del programa en les quals participa	Ex. aula oberta i logopèdia
Horari d'assistència	DL/DM/DC/DJ/DV
Activitats proposades	Activitats, accions, etc., acordades com, per exemple: realització de resums, activitats de comprensió lectora, exercicis de concentració, revisió d'agenda, lectura silenciosa, resolució de deures, etc. Si cal, també s'indicarà la periodicitat o seqüència.
Tutories establertes (individuals o amb la família)	Data Resultats/acords
Observacions (o incidències)	
Avaluació	

Trimestre 2

Necessitats educatives	
Objectius operatius o resultats esperats en el trimestre	Indicadors o evidències respecte de la consecució dels objectius plantejats per a aquest trimestre. Haurien de tenir progressivitat en relació amb el trimestre anterior i reflectir-se en l'actualització del contracte pedagògic.
Activitats del programa en les quals participa	Només si hi ha canvis
Horari d'assistència	DL/DM/DM/DJ/DV
Activitats proposades	
Tutories establertes (individuals o amb la família)	Data Resultats/acords
Observacions (o incidències)	
Avaluació	

Trimestre 3

Necessitats educatives	
Objectius operatius o resultats esperats en el trimestre	Indicadors o evidències respecte de la consecució dels objectius plantejats per a aquest trimestre. Haurien de tenir progressivitat en relació amb el trimestre anterior i reflectir-se en l'actualització del contracte pedagògic.
Activitats del programa en les quals participa	Només si hi ha canvis
Horari d'assistència	DL/DM/DM/DJ/DV
Activitats proposades	
Tutories establertes (individuals o amb la família)	Data Resultats/acords
Observacions (o incidències)	
Avaluació	

5. VALORACIÓ FINAL (*)

Compliment d'objectius proposats	Objectiu 1: Molt/Bastant/Acceptable/No Objectiu 2: Etc.
Assistència	Molt bona/Bona/Acceptable/Insuficient
Millora en resultats acadèmics	Molt/Bastant/Continua igual/Empitjora
Millora la inclusió escolar	Molt/Bastant/Continua igual/Empitjora
Promoció de curs	Sí/ Sí amb matèries pendents/No
Satisfacció participant	Molt Alta/Alta/Acceptable/Baixa
Altres...	
Valoració general	

(*) En funció dels indicadors recollits es planteja realitzar una valoració global. Es pot realitzar en escala qualitativa o segons escala numèrica (Lickert o percentatges).

Annex 2

Contracte pedagògic

Model 1

Nom del participant:

Nom del tutor CPI:

Data de la firma: Període de validesa:

El contracte recull la proposta educativa que fa el programa de reforç educatiu al participant.

Aquest contracte és de compliment obligatori per a les tres parts firmants.

ELS OBJECTIUS EDUCATIUS I ACTIVITATS ESTABLERTES SÓN:

A què es compromet el participant:

(Mostrar interès, col·laboració, assistir a les activitats, complir els horaris i esforçar-se per aconseguir els objectius proposats, valorar els procediments i accions educatives...)

A què es compromet el programa:

(A realitzar totes les activitats i tutories establertes, avaluar i proposar accions educatives de millora per al participant, tenir contacte amb el centre educatiu i la família...)

A què es compromet la família:

(Ajudar el participant en el seu aprenentatge, tenir contacte amb el centre educatiu i el programa de reforç educatiu quan sigui necessari, motivar en la mesura que sigui possible el participant, ajudar a complir les mesures establertes per l'entitat i valorar els procediments i accions educatives del programa...)

Firmes:

Alumne/a

Pares /Tutor legal

Tutor CPI

Model 2

Font: Longás, J. i Mollà, N. (2007).

CONTRACTE PEDAGÒGIC

Reunits l'alumne/a, com a persona interessada en aquest contracte, els pares o representants legals i com a representant/coordinador/ del centre, acorden lliurement subscriure el contracte pedagògic següent.

1. El contracte el subscriu l'alumne/a de manera individual. S'hi especifica la proposta de treball que ofereix l'escola i els objectius que l'alumne/a ha d'adquirir si vol continuar amb l'experiència.
2. El compliment dels objectius marcats suposarà la continuació de la relació/suport/... en el proper període (avaluació, trimestre, curs,...) segons el pla de treball individualitzat.
3. Les condicions de treball i els objectius del present contracte es presenten a continuació.
 - 3.1. L'alumne/a haurà d'assistir de manera regular i puntual a les activitats programades segons el calendari/programa establert.
 - 3.2. L'alumne/a haurà de demostrar en tot moment interès, col·laboració i bona actitud en totes les activitats. Si l'actitud no fos positiva o dificultés el desenvolupament de l'experiència, el contracte quedaria rescindit automàticament (adaptació dels continguts actitudinals).
 - 3.3. L'alumne/a haurà de... Incorporar compromisos de comportament, resultats acadèmics, treballs a realitzar... Es poden detallar els assoliments a aconseguir en el període del contracte (*).
 - 3.4. Es poden incorporar també compromisos de reunions, tutories, etc.

El firmen, coneixedors de les condicions i perquè consti a tots els efectes a partir de la data d'avui i amb validesa fins.....

Data

El/la representant del centre

Els pares/tutors legals

L'alumne/a

(*) En aquest sentit pot ser una bona estratègia firmar contractes per períodes breus (trimestrals, per exemple) i renovables, de manera que s'hi graduïn els objectius i assoliments o resultats concrets del nen/a.

Annex 3

Acord institucional de col·laboració amb els centres educatius

(Model base per adaptar en cada cas)

Acord de col·laboració entre **i**

En la reunió del Consell Escolar/equip directiu/.....
del centre, amb domicili
....., sent director/a el Sr./Sra
....., celebrada el dia...../...../.....,

Havent estat informats:

QUE les finalitats i activitats del Programa CaixaProinfància finançat per Fundació "la Caixa" són millorar les oportunitats socioeducatives de la infància i adolescència en situació de pobresa i vulnerabilitat social, i que l'entitat....., amb domicili
....., sent director/a o president/a el Sr./Sra., és col·laboradora d'aquest programa i desenvolupa el subprograma de reforç educatiu al nostre territori.

QUE els i les alumnes del nostre centre participen en les activitats de reforç educatiu.

QUE el procediment i protocol de l'esmentat programa, amb l'objectiu de prestar el millor servei als i les alumnes participants, proposen establir fórmules concretes d'intercanvi d'informació i col·laboració en l'acompanyament educatiu entre els professionals de l'escola, institut/.....
..... i l'entitat /

La petició de l'entitat/,
mitjançant el seu representant legal,,

S'ha acordat, tal com consta en l'acta corresponent:

Establir una aliança de col·laboració amb l'esmentada entitat, procurant els mitjans necessaris per aconseguir una coordinació fluida, sense que això suposi cap contraprestació.

El firma, perquè consti a tots els efectes, a (ciutat)/.....
....., el dia / /

Director/directora del centre educatiu

Els papers utilitzats en aquesta publicació són:
Folding R7B de 295 g FSC per a la coberta
i Offset Edixion de 80 g per a l'interior.
Tots dos papers tenen el seu origen en boscos
generats de manera sostenible i disposen
de la certificació de cadena de custòdia
de la producció del paper.

Obra Social "la Caixa"